

Asiantuntijalausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain eräiden säännösten sekä oikeusapulain 17 a §:n kumoamisesta (HE 247/2020 vp.)

Ulkomaalaislain 190 §:n 3 momentin ja 196 §:n 3 momentin kumoaminen

Ulkomaalaislain 190 §:n 3 momentissa ja 196 §:n 3 momentissa säädetään lyhyemmistä valitusajoista kuin hallinto-oikeudellisissa asioissa yleisesti sovellettava 30 vuorokautta päätöksen tiedoksisaannista.

Säännösten tarkoituksena oli nopeuttaa ja sujuvoittaa valitusmenettelyjä, mutta niillä ei ole saavutettu tavoiteltua hyötyä. Valitusaikojen yhtenäistäminen yleisiin hallintovalitusten määräaikoihin selkeyttää oikeustilaa ja parantaa hakijoiden oikeusturvaa. Valitusaikojen palauttaminen 30 vuorokauteen myös sujuvoittaa, joustavoittaa ja helpottaa avustajan työtä. Myös kirjelmien laatu todennäköisesti paranee ja jälkikäteisten täydennysten tarve vähenee, kun asian valmistelulle on käytettävissä enemmän aikaa.

Täten sanottujen momenttien kumoamisella on nähtävissä huomattavia myönteisiä vaikutuksia niin hakijoiden oikeusturvan kuin avustajien ja tuomioistuinten työn kannalta.

Ulkomaalaislain 9 §:n 2 momentin kumoaminen

Ulkomaalaislain 9 §:n 2 momentissa säädetään, että oikeusapuun kuuluu avustajan osallistuminen turvapaikkapuhutteluun vain erityisen painavista syistä.

Säännöksen kumoaminen parantaa hakijoiden oikeusturvaa, koska avustajan on mahdollista aiempaa matalammalla kynnyksellä osallistua hakijan turvapaikkapuhutteluun. Puhuttelun tarkoituksena on selvittää hakijan hakemuksen perusteet, joten on tärkeää, että hakija pääsee valmistautumaan puhutteluun ennakolta yhdessä avustajan kanssa ja osaa erottaa asiansa kannalta olennaiset seikat. Turvapaikkapuhuttelun onnistumisen kannalta hakijan ennakkovalmistautuminen onkin kaikkein olennaisinta. Asianmukainen oikeudellinen neuvonta ennen puhuttelua ja tosiasialliseen tarpeeseen perustuva avustaminen puhuttelussa tulevat todennäköisesti vähentämään valitusten määrää ja uusintahakemuksia.

Ulkomaalaislain 9 §:n 2 momentin kumoamisen ei kuitenkaan tule johtaa siihen tulokintaan, että turvapaikanhakijalla olisi aina halutessaan oikeus avustajan osallistumiseen puhutteluun. Oikeusapulain 5 §:n 1 momentin mukaan yksittäisessä asiassa oikeusapuun kuuluvat ne oikeusavustajan toimenpiteet, jotka asiassa ovat tarpeen huomioon ottaen asian laatu ja merkitys, riidan kohteen arvo ja olosuhteet kokonaisuudessaan.

Täten avustajan tulee aina tapauskohtaisesti arvioida, onko turvapaikkapuhutteluun osallistuminen tarpeen, vai riittääkö kyseissä asiassa huolellinen ennakkovalmistautuminen hakijan kanssa ja puhuttelupöytäkirjan jälkikäteinen läpikäynti ja mahdollisten täydennysten toimittaminen Maahanmuuttovirastolle. Toimenpiteiden tarpeellisuus tulee kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa arvioida samalla tavoin kuin muissa oikeusapuasioissa.

Turvapaikkapuhuttelussa avustaminen vaatii lähtökohtaisesti vähintään yhden työpäivän itse puhuttelun osalta ja lisäksi ennakkovalmistautumisen. Hallintovaiheen oikeusavusta huolehtivat oikeusapulain 8 §:n mukaisesti pääsääntöisesti julkiset oikeusavustajat. Lisääntyvä puhutteluihin osallistuminen tulee työllistämään oikeusaputoimistoja ja edellyttää riittävää resurssointia oikeusaputoimistoihin, erityisesti siinä vaiheessa, kun koronapandemia hellittää ja hakijamäärät palautuvat lähemmäs normaalitasoa.

On huomioitava myös, että tuomioistuimen palauttaessa hakijan asian Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi, järjestetään asiassa varsin usein uusi turvapaikkapuhuttelu. Näissä tilanteissa hakijan asia on usein niin monimutkainen, että avustajan osallistuminen turvapaikkapuhutteluun on perusteltua. Tässä asiaryhmässä käsittelyajat ovat myös Maahanmuuttovirastossa huomattavan pitkiä, mikä lisää avustajan työtä monin tavoin. Arvioitaessa resurssien riittävyyttä tulee siten ottaa huomioon uusien hakijoiden ohella myös hakijat, joiden asia on palautunut tuomioistuimesta Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

Oikeusapulain 17 a §:n kumoaminen

Oikeusapulain 17 a §:ssä säädetään asiakohtaisesta palkkiosta kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa.

Asiakohtainen palkkio on tehnyt palkkioiden käsittelystä oikeusaputoimistoissa ja tuomioistuimissa selkeämpää, nopeampaa ja vähemmän resursseja vaativaa. Asiakohtainen palkkio ei kuitenkaan riittävällä tavalla huomioi asian yksittäispiirteitä ja on joissain tapauksissa johtanut siihen, että yksityinen avustaja ei ole saanut kohtuullista palkkiota tekemästään työstä. Tämä on voinut johtaa oikeusturvaongelmiin joidenkin hakijoiden kohdalla. Toisaalta joissain tapauksissa asiakohtainen palkkio on ollut suurempi, kuin tuntiperusteinen palkkio olisi asian vaatiman työmäärän perusteella ollut.

Tuntiperusteinen palkkio mahdollistaa paremmin ottamaan huomioon asian vaatiman työmäärän. Tämä tulee kuitenkin lisäämään huomattavasti laskujen käsittelyn aiheuttamaa työtä oikeusaputoimistoissa ja tuomioistuimissa. Palkkioasiat käsitellään kirjallisessa menettelyssä ja niiden arviointi on usein aikaa vievää ja työlästä, koska oikeusaputoimistolla on pääsääntöisesti käytössään asiasta varsin niukat tiedot.

Tuntiperusteiseen palkkioon palaaminen tulee kasvattamaan kustannuksia. Oikeusaputoimistoissa tulee laskujen käsittelyä varten olla riittävä määrä henkilökuntaa, jotta laskut pystytään käsittelemään hyvän hallinnon mukaisesti kohtuullisessa ajassa.

Lotta Majoniemi
julkinen oikeusavustaja, asianajaja
Kymenlaakson oikeusaputoimisto
Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
Kauppalankatu 43 C
45100 Kouvola
puh. 029 56 60284
lotta.majoniemi@oikeus.fi